

**ПУБЛИЧНАТА ПЕНСИОННА СИСТЕМА В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
– КРАТКОСРОЧНИ ЕФЕКТИ И ДЪЛГОСРОЧНИ
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА**

Ас. д-р Йордан Стефанов Йорданов
e-mail: y.yordanov@uni-svishtov.bg
Катедра „Застраховане и социално дело”
Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Докторант Жанета Емилова Ангелова
e-mail: janetaa90@abv.bg
Катедра „Застраховане и социално дело”
Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Резюме: Появата и разпространението на Ковид - 19 в края на 2019 и началото на 2020 г. отпрати неочаквано предизвикателство пред развитието и прогреса на съвременното общество. Поредицата от рестрикции, насочени към ограничаване разпространението на заболяването, оказват своето неблагоприятно въздействие както в икономически, така и в социален аспект. Преодоляването на неблагоприятните последици от пандемията се превръща в приоритет на развитието на съвременното общество, ангажиращ значителен по обем публичен ресурс и поставящ на изпитание механизмите на системите за социална защита. Цел на настоящата разработка е да бъдат маркирани краткосрочните ефекти и дългосрочните предизвикателства пред публичната пенсионна система в пандемична и постпандемична среда като основа за очертаване насоките на нейното развитие и усъвършенстване.

Ключови думи: публична пенсионна система, пенсии, Ковид-19, предизвикателства, постпандемично развитие

JEL: H55

**THE PUBLIC PENSION SYSTEM IN THE CONDITIONS OF COVID-19 –
SHORT-TERM EFFECTS AND LONG-TERM CHALLENGES**

Assist. Prof. Yordan Stefanov Yordanov, PhD
e-mail: y.yordanov@uni-svishtov.bg
Department of Insurance and Social Security
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

PhD Student Janeta Emilova Angelova
e-mail: janetaa90@abv.bg
Department of Insurance and Social Security
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Abstract: The emergence and spread of Covid - 19 in late 2019 and early 2020 posed an unexpected challenge to the development and progress of modern society. A series of restrictions aimed at limiting the spread of the disease have had an adverse effect, both economically and socially. Overcoming the unfavourable consequences of

the pandemic is becoming a priority for the development of modern society, engaging a significant amount of public resources and testing the mechanisms of social protection systems. The aim of this study is to highlight the short-term effects and long-term challenges facing the public pension system in pandemic and post-pandemic environments, as a basis for outlining the directions of its development and improvement.

Key words: public pension system, pensions, Covid-19, challenges, post-pandemic development

JEL: H55

ПУБЛИЧНАТА ПЕНСИОННА СИСТЕМА В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19 – КРАТКОСРОЧНИ ЕФЕКТИ И ДЪЛГОСРОЧНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Ас. д-р Йордан Стефанов Йорданов

e-mail: y.yordanov@uni-svishtov.bg

Катедра „Застраховане и социално дело”

Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Докторант Жанета Емилова Ангелова

e-mail: janetaa90@abv.bg

Катедра „Застраховане и социално дело”

Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Въведение

Появата и разпространението на Ковид - 19 в края на 2019 и началото на 2020 г. отпрати неочаквано предизвикателство пред развитието и прогреса на съвременното общество. Поредицата от рестрикции, насочени към ограничаване разпространението на заболяването, оказват своето неблагоприятно въздействие както в икономически, така и в социален аспект. Преодоляването на неблагоприятните последици от пандемията се превръща в приоритет на развитието на съвременното общество, ангажиращ значителен по обем публичен ресурс и поставящ на изпитание механизмите на системите за социална защита.

Обект на изследване е публичната пенсионна система, а предмет - проявлението ѝ като съществен елемент на системите за социална защита в условията на КОВИД - 19.

Цел на настоящата разработка е да бъдат маркирани краткосрочните ефекти и дългосрочните предизвикателства пред публичната пенсионна система в пандемична и постпандемична среда, като основа за очертаване насоките на нейното развитие и усъвършенстване. Във връзка с така представената цел са формулирани и конкретните задачи на изследването:

- Маркиране на неблагоприятните ефекти от мерките по ограничаване разпространението на КОВИД – 19 в рамките на ЕС;

- Очертаване ролята на социалнозащитната система в контекста на спецификата на предприеманите действия по преодоляване последиците от КОВИД – 19 в България;

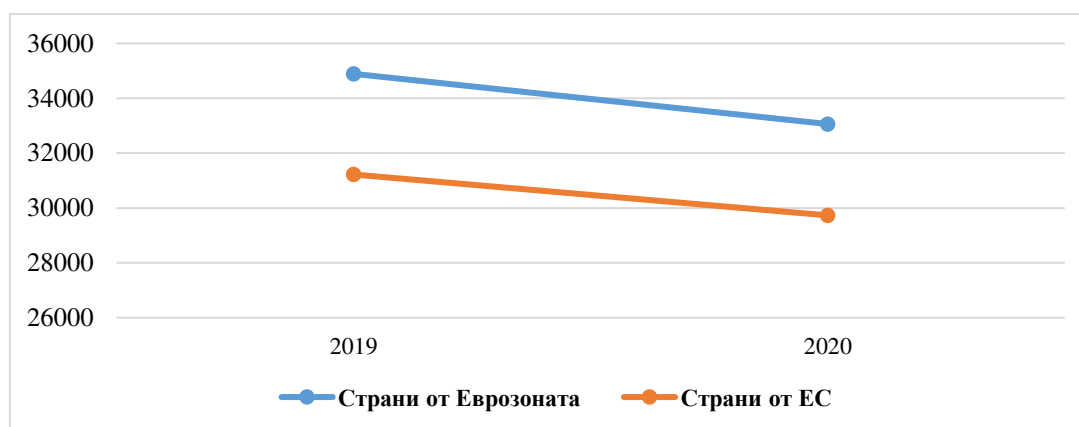
- Оценка на функционирането и очертаване насоките на развитие на публичната пенсионна система в условията на КОВИД – 19 в България.

В хода на изследователската работа са систематизирани, анализирани и обобщени специализирана научна литература, нормативни актове и официална статистическа информация. Използвани са традиционните методи на научното изследване - исторически метод, сравнителен метод, метод на анализ и синтез, метод на експертните оценки, метод на наблюдението, статистико-математически методи. Ретроспективното изучаване е съобразено с възможностите за постигане на съпоставимост на данните.

1. Икономически и социални последици от мерките по ограничаване разпространението на КОВИД – 19 в страните от ЕС

Появата и разпространението на Ковид - 19 в края на 2019 и началото на 2020 г. отпрати неочаквано предизвикателство пред развитието и прогреса на съвременното общество. Поредицата от рестрикции, насочени към ограничаване разпространението на заболяването, оказват своето неблагоприятно въздействие както в икономически, така и в социален аспект. Показателни в това отношение са текущите данни, обобщавани и оповестявани от Евростат:

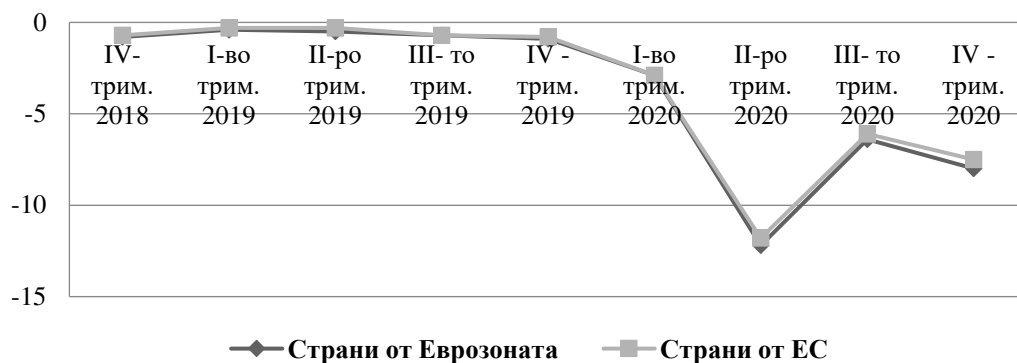
- През 2020 г. като цяло, производеният Брутен вътрешен продукт е, съответно с 6,6% за страните от Еврозоната и с 6,2% за страните от ЕС, по-малък в сравнение с 2019 г. (Вж. Фигура 1).

Фигура 1. Спад на Брутния вътрешен продукт за страните от Еврозоната и ЕС.

Източник: Eurostat (GDP down by 0.7% and employment up by 0.3% in).

- През четвъртото тримесечие на 2020 г. бюджетният дефицит достига 8,0% от произведения Брутен вътрешен продукт общо за страните от Еврозоната и 7,5% за страните от ЕС, обусловено най-вече от продължаващото нарастване на разходите, свързани с борбата с пандемията от Ковид-19 (Вж. Фигура 2).

Фигура 2. Бюджетен дефицит в % от произведения Брутен вътрешен продукт за страните от Еврозоната и ЕС по тримесечия за периода 2018-2020 г.

Източник: Eurostat (Seasonally adjusted government deficit at 8.0% of).

- В края на четвъртото тримесечие на 2020 г. държавният дълг достига 98% от произведения Брутен вътрешен продукт общо за страните от Еврозоната и 97,2% за страните от ЕС, обусловено най-вече от необходимостта от финансиране на мерките за борбата с пандемията от Ковид-19 (Вж. Фигура 3).

Фигура 3. Държавен дълг в % от произведения БВП за страните от Еврозоната и ЕС по тримесечия за периода 2019-2020 година.

Източник: Eurostat (Government debt up to 98.0% of GDP in euro area)

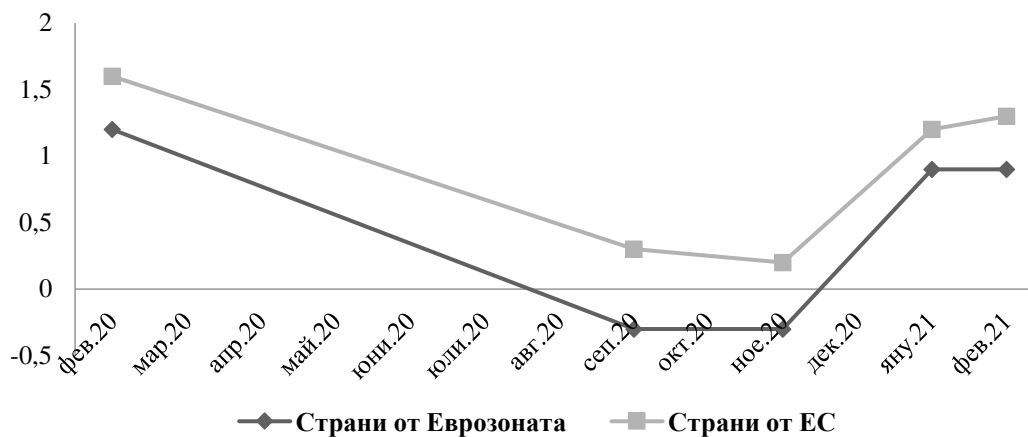
- В началото на 2021 г. (м. февруари), в условията на сложна епидемична обстановка, въпреки мерките в подкрепа на заетостта, равнището на безработица достига 8,3% в страните от Еврозоната и 7,5% в страните от ЕС, при стойности към началото на предходната година, съответно 7,3% за страните от Еврозоната и 6,5% за страните от ЕС (Вж. Фигура 4).

Фигура 4. Безработица и численост на безработните лица в страните от Еврозоната и ЕС за периода 01.02.2020-01.02.2021 год.

Източник: Eurostat (Euro area unemployment at 8.3%).

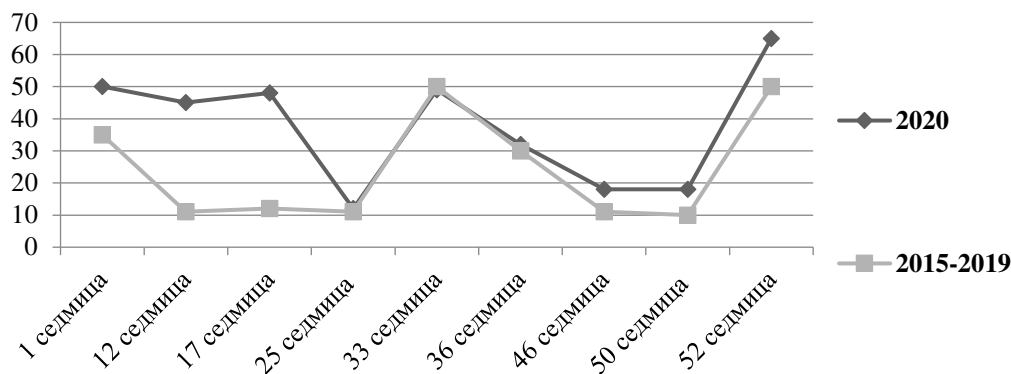
- В началото на 2021 г. (м. февруари), в условията на сложна епидемична обстановка, годишният темп на инфлация достига 0,9% за страните от Еврозоната и 1,3% за страните от ЕС (Вж. Фигура 5).

Фигура 5. Темп на инфлация за страните от Еврозоната и ЕС за периода 01.02.2020-01.02.2021 год.

Източник: Eurostat (Annual inflation stable at 0.9% in the euro area)

- Към края на 2020 г., в условията на сложна епидемична обстановка, официалната статистика отчита нарастване на броя на временно отсъстващите от работа лица в сравнение със средните стойности, регистрирани през периода 2015 – 2019 г. (Вж. Фигура 6).

Фигура 6. Временно отсъстващи от работа в страните от ЕС (в милиони).
Източник: Eurostat (Temporary lay-offs from work record high in 2020)

- Паралелно с увеличението брой загубени работни места поради противоепидемичните мерки, в края на 2020 г. официалната статистика прогнозира намаление на средния доход от заетост с 5,2% в сравнение с 2019 г. (Covid -19 impact on employment income // Eurostat Products Eurostat News 10/12/2020).

2. Системата за социална защита като инструмент за преодоляване на негативните ефекти от КОВИД – 19 в България

На фона на така очертаните неблагоприятни параметри на общоевропейското социално-икономическо развитие в условията на Ковид-19, България успява да поддържа добри показатели – през четвъртото тримесечие на 2020 г. производеният Брутен вътрешен продукт е с 3,8% по-малък в сравнение с четвъртото тримесечие на 2019 г. (GDP down by 0.7% and employment up by 0.3% in), бюджетният дефицит достига 5,6% от производения Брутен вътрешен продукт (Seasonally adjusted government deficit at 8.0% of), държавният дълг достига 25,0% от производения Брутен вътрешен продукт (Government debt up to 98.0% of GDP in euro area), а в началото на 2021 г. (м. февруари) годишният темп на инфлация е 0,2% (Annual inflation stable at 0.9% in the euro area) при равнище на безработица 5,3% (Euro area unemployment at 8.3%).

Немалка част от усилията на българското правителство са насочени към преодоляване на неблагоприятните социални последици от пандемията чрез използване на публичен ресурс и механизмите на социалнозащитната система. По информация от НОИ, в рамките на 12-месечния период от м. март 2020 г. до м. март 2021 г., общият размер на средствата, насочени чрез бюджета на Държавното обществено осигуряване в подкрепа на заетостта по т.нар. „мярка 60/40“ надхвърля 1 млрд. лв., изплатени за приблизително 125 хил. работници и служители на приблизително 6 хил. работодатели средно на месец¹ (Бюлетин на НОИ, бр.1, с. 6). Отново по данни на НОИ, през периода м. август – м. декември 2020 г., за компенсиране на нарасналите в резултат от пандемията разходи за здравни грижи и лекарствени средства, са изплатени приблизително 530 млн. лв. под формата на еднократни допълнителни суми към пенсията или сбора от пенсиите (заедно с добавките и компенсациите към тях) на всеки пенсионер (Бюлетин на НОИ, бр. 4, 2020 г., с. 4). За изплащане на допълнителните суми за

¹ До края на март т.г. НОИ е извършил 103 плащания на стойност над 1 милиард лева.

периода януари - март 2021 г. в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2021 г. са предвидени общо 318 млн. лв. (Изплащането на пенсиите и добавките от 50 лева към тях започва на 8 март). За продължаване изплащането на тези допълнителни суми през месеците април и май са одобрени допълнителни трансфери по бюджета на Държавното обществено осигуряване в размер, съответно, 105 млн. лв. за м. април (Постановление № 84 от 11 март 2021 за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на ДОО за 2021 г.) и 104,4 млн. лв. за м. май (Постановление № 168 от 22 април 2021 г. за одобряване на допълнителен трансфер към бюджета на ДОО за 2021 г.).

3. Публичната пенсионна система в България в условията на КОВИД – 19

Публичната пенсионна система е основна част от системата за социална защита. Материален носител на нейното функциониране са отпускните пенсии – една част от тях свързани с трудовата дейност и изплащани за сметка на приходите и трансферите по бюджета на фондовете „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“ и „Трудова злополука и професионална болест“, а другата част – изплащани за сметка на бюджета на страната чрез фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, възприемани и като компонент от системата „Бевъридж“, интегриран в универсалната публична осигурителна схема (Павлов, 2011, стр. 31 и сл.).

Социално-икономическото развитие на страната, доколкото е определящо по отношение на заетостта, доходите и стандарта на живот, влияе и върху параметрите на публичната пенсионна система. Показателни за нейното функциониране и степента на изпълнение на поеманите чрез нея социални ангажименти непосредствено преди, и в условията на пандемията от Ковид-19 са данните, публикувани от НОИ, отнасящи се за периода 2018 – 2020 г.:

- Общият брой на пенсионерите с пенсия за трудова дейност към 31.12.2020 г. е 2 053 509, което е по-малко спрямо 2019 г. и 2018 г., съответно, с 22 798 и 44 321. Най-голям е броят на пенсионерите, получаващи пенсия от фонд „Пенсии“ - 1 956 065 за 2020 г., 1 533 506 от които са с отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст. Броят на пенсиите, опуснати от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, е 95 177. Най-малък е броят на пенсиите, отпуснати за сметка на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ - 7 597 (вж. Таблица 1);

- Средният основен месечен размер на пенсиите за трудова дейност, изплащани за сметка на фонд „Пенсии“ през 2020 г. е 384,10 лв., което е с 9,96% повече спрямо 2019 г. и с 19,46% повече спрямо 2018 г. Средният основен месечен размер на пенсиите, изплащани от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ през 2020 г. е 750,10 лв. (със 7,34% повече в сравнение с 2019 г. и с 19,87% повече спрямо 2018 г.), а средният основен месечен размер на пенсиите, изплащани от фонд „Трудова злополука и професионална болест“ през 2020 г. е 291,04 лв., което е с 10,95% повече в сравнение с 2019 г. и с 17,46% повече спрямо 2018 г. (вж. Таблица 1);

- Броят на новоотпуснатите пенсии за трудова дейност през 2020 година е 81 225, което е с 4 515 по-малко спрямо 2019 г. и с 9 834 по-малко спрямо 2018 г. 48 993 от отпуснатите през 2020 г. пенсии за трудова дейност са за осигурителен стаж и възраст, 31 190 от отпуснатите през 2020 г. пенсии за трудова дейност са за инвалидност поради общо заболяване и 900 са отпуснатите пенсии за сметка на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ (вж. Таблица 1);

Таблица 1.

Показатели за пенсиите за трудова дейност в България през периода 2018 – 2020 г.

Показатели	стойности		
	2018	2019	2020
Пенсионери с пенсия за трудова дейност, в т.ч. изплащана от (брой):	2097830	2076307	2053509
Фонд "Пенсии"	1995056	1975994	1956065
Фонд "Пенсии за лицата по чл. 69"	95177	93154	90784
Фонд "Трудова злополука и професионална болест"	7597	7159	6660
Среден основен месечен размер на пенсията за трудова дейност, изплащана от (лева):	x	x	x
Фонд "Пенсии"	321,50	349,30	384,10
Фонд "Пенсии за лицата по чл. 69"	625,70	698,80	750,10
Фонд "Трудова злополука и професионална болест"	247,70	262,30	291,00
Новоотпуснати пенсии за трудова дейност, в т.ч. изплащани от (брой):	91059	85740	81225
Фонд "Пенсии"	89697	84619	80183
Фонд "Пенсии за лицата по чл. 69"	1168	1216	900
Фонд "Трудова злополука и професионална болест"	194	150	142
Прекратени пенсии за трудова дейност, в т.ч. изплащани от (брой):	110828	114637	112627
Фонд "Пенсии"	107260	110952	108945
Фонд "Пенсии за лицата по чл. 69"	3032	3156	3183
Фонд "Трудова злополука и професионална болест"	536	529	499
Прекратени пенсии поради смърт, в т.ч. изплащани от (брой):	96042	97297	96873
Фонд "Пенсии"	92758	93876	93439
Фонд "Пенсии за лицата по чл. 69"	2891	3057	3077
Фонд "Трудова злополука и професионална болест"	393	364	357

Източник - НОИ: (Статистически бюлетин Пенсии към 31.12.2020 г. НОИ, 2021.); (Статистически бюлетин Пенсии към 31.12.2019 г. НОИ, 2020 г.); (Статистически бюлетин Пенсии към 31.12.2018 г. НОИ, 2019 г.); (Статистически годишник Пенсии 2019 г. НОИ, 2020 г.); (Статистически годишник Пенсии 2018 г. НОИ, 2019 г.).

- Общият брой на прекратените през 2020 г. пенсии за трудова дейност е 112 627 (96 873 поради смърт), от които 108 945 изплащани за сметка на фонд „Пенсии“ (93 439 прекратени поради смърт), 3 183 изплащани за сметка на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ (3 077 прекратени поради смърт) и 499 (357 прекратени поради смърт) изплащани от фонд „Трудова злополука и професионална болест“. Броят на прекратените пенсии за трудова дейност поради смърт на получаващите ги лица през 2020 г. е по-малък с 424 спрямо 2019 г. и е с 831 повече спрямо 2018 г. (вж. Таблица 1);

- Броят на пенсионерите, получаващи пенсия за сметка на бюджета чрез фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ през 2020 г. е 59 407 (със 122 по-малко от броя на пенсионерите през 2019 г. и с 807 по-малко от броя на лицата

през 2018 г.), при общ брой на отпуснатите пенсии, несвързани с трудова дейност 61 574 - с 259 по-малко от броя на пенсиите през 2019 г.² (вж. Таблица 2);

Таблица 2.

Показатели за пенсиите, несвързани с трудова дейност в България през периода 2018 – 2020 г.

Показател	Стойности		
	2018 г.	2019 г.	2020 г.
Пенсионери с пенсия, несвързана с трудова дейност, в т.ч. (брой):	60214	59529	59407
Получаващи социална пенсия за инвалидност като водеща пенсия	50948	50451	50468
Получаващи социална пенсия за старост като водеща пенсия	3587	3906	4241
Получаващи пенсия за гражданска инвалидност като водеща пенсия	137	133	122
Получаващи пенсия за военна инвалидност като водеща пенсия	2405	2277	2159
Получаващи персонална пенсия	3035	2671	2343
Пенсии, несвързани с трудова дейност, в т.ч. (брой):	399891	61833	61574
Лични	396362	58657	58681
Наследствени	3529	3176	2893
Новоотпуснати пенсии, несвързани с трудова дейност, в т.ч. (брой):	4475	3879	3748
Социална пенсия за инвалидност	3504	654	695
Социална пенсия за старост	627	201	242
Пенсия за военна инвалидност	29	7	4
Пенсия за гражданска инвалидност	-	-	-
Персонална пенсия	315	9	6
Прекратените пенсии, несвързани с трудова дейност, в т.ч. (брой):	4033	4654	4125
Поради смърт	2017	2059	2030
Среден основен месечен размер на пенсията, в т.ч. (лева):	141,70	149,93	160,21
Социална пенсия за инвалидност	143,15	151,47	161,76
Социална пенсия за старост	125,58	132,74	141,63
Пенсия за военна инвалидност	165,75	175,33	190,36
Пенсия за гражданска инвалидност	159,52	169,01	181,81
Персонални пенсии	113,03	119,47	127,47

Източник – НОИ: (Статистически бюлетин Пенсии към 31.12.2020 г. НОИ, 2021.); (Статистически бюлетин Пенсии към 31.12.2019 г. НОИ, 2020 г.); (Статистически бюлетин Пенсии към 31.12.2018 г. НОИ, 2019 г.); (Статистически годишник Пенсии 2019 г. НОИ, 2020 г.); (Статистически годишник Пенсии 2018 г. НОИ, 2019 г.).

² Значителното намаление на броя на пенсиите, несвързани с трудова дейност през 2019 г. спрямо 2018 г. се дължи на факта, че отпуснатите социални пенсии за инвалидност, получавани от лица с отпусната друг вид пенсия, считано от 01.01.2019 г. са спрени (Пенсии, несвързани с трудова дейност).

- Броят на отпуснатите през 2020 г. пенсии, несвързани с трудова дейност е 3748, което е със 131 по-малко от броя на отпуснатите през 2019 г. и със 727 по-малко от броя на отпуснатите през 2018 г. пенсии (вж. Таблица 2);

- Средният основен месечен размер на една пенсия, несвързана с трудова дейност през 2020 г. е 160,21 лв., което е съответно с 6,86% и с 13,06% повече в сравнение с основния месечен размер на една пенсия, несвързана с трудова дейност през 2019 г. и през 2018 г. (вж. Таблица 2);

- Общият брой на прекратените през 2020 г. пенсии, несвързани с трудова дейност е 4 125, което е с 529 по-малко в сравнение с 2019 г. и с 92 повече спрямо 2018 г. (вж. Таблица 2);

- Броят на прекратените през 2020 г. пенсии, несвързани с трудова дейност, поради смърт на получаващите ги лица, е 2 030, което е с 29 по-малко в сравнение с 2019 г. и с 13 повече спрямо 2018 г. (вж. Таблица 2);

- Средномесечният брой осигурени лица през 2020 г. е 2 641 363 души, което е със 152 666 души по-малко в сравнение с 2019 г. и с 148 819 души по-малко в сравнение с 2018 г. Броят на осигурените от работодател лица през 2020 г. е 2 408 060, което е със 166 551 души по-малко от броя на осигурените от работодател лица през 2019 г. и със 120 175 души по-малко спрямо 2018 г. Броят на осигурените за собствена сметка лица през 2020 г. е 233 303 души, което е с 13 115 лица по-малко в сравнение с 2019 г. и с 17 700 лица по-малко спрямо 2018 г. (вж. Таблица 3);

- През 2020 г. средният месечен размер на осигурителния доход, обявен от НОИ е 1069,50 лв., което е с 82,98 лв. и със 179,60 лв. повече спрямо обявения средномесечен размер на осигурителния доход за 2019 г. и за 2018 г. (вж. Таблица 3);

- Общият размер на планираните приходи от осигурителни вноски по бюджета на фондовете, от които се изплащат пенсии за трудова дейност е 6 135 705,1 хил. лв., което представлява 80,47% от общия планиран размер на приходите от осигурителни вноски по консолидирания бюджет на Държавното обществено осигуряване и е, съответно, с 51 902,5 хил. лв. и с 660 288,8 хил. лв. повече от прихода от осигурителни вноски по бюджета на фондовете „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69 и „Трудова злополука и професионална болест“ през 2019 г. и 2018 г. Планираният размер на трансфера за изплащане на пенсии по бюджета на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ през 2020 г. е 177 214,3 хил. лв., което е с 18 374,8 хил. лв. повече в сравнение с 2019 г. (вж. Таблица 3). Приходите от осигурителни вноски по консолидирания бюджет на фондовете на Държавното обществено осигуряване през 2020 г. представляват 103,38% от планираното (Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2020 г.);

- Разходът за пенсии през 2020 г. е в общ размер 11 137 327,9 хил. лв. (с включени еднократни допълнителни суми към пенсиите във връзка с преодоляване последствията от Ковид-19), което е, съответно, с 1 276 170,1 хил. лв. и с 1 680 817,7 хил. лв. повече в сравнение с общия разход за пенсии през 2019 г. и 2018 г. Общият разход за пенсии, изплатени за сметка на Държавното обществено осигуряване е в размер 10 977 032,1 хил. лв. (98,5% от общия разход за пенсии), което е, съответно, със 1 375 083,4 хил. лв. и с 1 905 523,6 хил. лв. повече в сравнение с 2019 г. и 2018 г. (вж. Таблица 3);

- Планираният приход от осигурителни вноски по бюджета на фондовете, от които се изплащат пенсии за трудова дейност „покрива“ едва 59% от предвидения общ разход за пенсии за сметка на Държавното обществено

осигуряване, което е, съответно, с 4,36% и с 1,36% по-малко в сравнение със степента на покритие, отчетена през 2019 г. и 2018 г. (вж. Таблица 3).

Таблица 3.

Осигурени лица, осигурителен доход, приходи от осигурителни вноски, трансфери по бюджета на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и разходи за пенсии през периода 2018 – 2020 г.

Показател	Стойности		
	2018 г.	2019 г.	2020 г.
Средномесечен брой осигурени лица, в т.ч.:	2790182	2794029	2641363*
Осигурени от работодател лица, за които са постъпили вноски (средносписъчен брой)	2528235	2574611	2408060*
Осигурени за собствена сметка лица, за които са постъпили вноски (брой)	251003	246418	233303*
Средномесечен осигурителен доход (лв.) от трудова дейност**, в т.ч.:	889,90	986,52	1069,50**
На осигурени от работодателите лица, лв.	906,76	1027,95	1108,31*
На осигурени за собствена сметка лица, лв.	524,84	589,05	634,89*
Приходи от осигурителни вноски по консолидирания бюджет на ДОО, хил. лв., в т.ч.:	6772399,8	7559866,3	7624656,1***
Приходи от осигурителни вноски по бюджета на фонд „Пенсии“, хил. лв.	4548320,2	5128093,4	5196267,7***
Приходи от осигурителни вноски по бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, хил. лв.	681487,7	730239,8	715405,5***
Приходи от осигурителни вноски по бюджета на фонд „Трудова злополука и професионална болест“, хил. лв.	245608,4	225469,4	224031,9***
Трансфери за изплащане на пенсии по бюджета на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, хил. лв.	295262,2	158839,5	177214,3***
Разходи за пенсии (хил. лв.), в т.ч.:	9456510,2	9861157,8	11137327,9*
За сметка на ДОО, хил. лв.	9071508,5	9601948,7	10977032,1*
За сметка на републиканския бюджет, хил. лв.	282315,6	153341,5	160295,8*
Степен на покритие на разхода за пенсии за сметка на ДОО с приходи от осигурителни вноски за фондовете, от които се изплащат пенсии (%)	60,36	63,36	59,00****

* По данни от Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2020 г.

** Средномесечен осигурителен доход за страната, обявен от НОИ.

*** Закон за бюджета на ДОО за 2020 г.

**** Изчислено по параметрите на бюджета на фондовете на ДОО (Закон за бюджета на ДОО през 2020 г.).

Източник – НОИ: (Демография, икономика и социално осигуряване 2019 г. (динамични редове). Статистически справочник. НОИ, 2020 г.); (Средномесечен осигурителен доход за страната, обявен от НОИ); (Закон за бюджета на ДОО за 2020 г.); (Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2020 г.).

Заклучение

Параметрите на публичната пенсионна система през периода 2018 – 2020 г. са своеобразна индикация както за понасяните от нея краткосрочни ефекти, така и за очертаващите се дългосрочни предизвикателства пред нейното функциониране в условията на пандемична и постпандемична обстановка. Стойностите на наблюдаваните показатели, имащи пряко отношение към формиране на разходите за пенсии през 2020 г., едва ли могат да бъдат възприемани като аномални или обезпокоителни - общият брой на пенсионерите, броят на новоотпуснатите пенсии и броят на прекратените поради смърт пенсии намаляват, а средният основен размер на изплащаните пенсии нараства. Динамиката в стойностите на параметрите на пенсионната система, имащи отношение към формиране на нейните приходи, очаквано дава основания за притеснение – през 2020 г. намалява броят на осигурените лица, което затруднява събирането на необходимия размер на приходите от осигурителни вноски.

Налага се изводът, че краткосрочните ефекти, търсени в негативен аспект, като цяло се свързват с изплащането на общо малко над 1 млрд. лв. под формата на еднократни допълнителни суми към пенсията или сбора от пенсиите (заедно с добавките и компенсациите към тях) на всеки пенсионер през периода м. август 2020 – м. май 2021 г., а дългосрочните предизвикателства произтичат от повишаване степента на същественост на основния риск, застрашаващ изпълнението на стратегическите цели на НОИ – недостатъчност на приходите от осигурителни вноски за покриване на разходите по извършваните осигурителни плащания (Бюлетин на НОИ, бр. 3, 2020, с.6, Стратегически рискове пред управлението на ДОО).

Пандемията от Ковид-19 задълбочава финансовата зависимост на публичната пенсионна система от бюджета на държавата при изпълнение на ангажиментите по изплащане и текущо осъвременяване на пенсиите. Нейното функциониране и развитие, независимо от очакваното постпандемично възстановяване на икономиката, поставя на дневен ред за разискване възможностите за ясно дефиниране, целево бюджетно финансиране и обвързване на рационалните социални ангажименти на държавата с гарантираните пенсионни минимума, като базов елемент в рамките на компонента „Бевъридж“, запазващ и позволяващ продължаващото персонализиране на фундаменталната връзка между осигурителния принос и размера на предоставяните осигурителни плащания под формата на пенсиите за трудова дейност.

Използвани източници:

1. *Annual inflation stable at 0.9% in the euro area.* (н.д.). Извлечено от Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11562987/2-17032021-AP-EN.pdf/388cc26e-eac1-6dae-8312-d1b6c3c0afa7?t=1615920956324>
2. *Covid -19 impact on employment income // Eurostat Products Eurostat News 10/12/2020.* (н.д.). Извлечено от Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20201210-2?redirect=%2Feurostat%2Fweb%2F covid-19%2Flatest-releases%3Fp_id%3Dcom_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_tZDXHcKFrBzQ%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_stat

3. *Euro area unemployment at 8.3%*. (н.д.). Извлечено от Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11563007/3-06042021-AP-EN.pdf/15bf6b6d-2b36-cfb9-c833-d8efe89b881d?t=1617669574756>
4. *GDP down by 0.7% and employment up by 0.3% in*. (н.д.). Извлечено от Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11562975/2-09032021-AP-EN.pdf/2cf0fd87-a11d-a0eb-ca36-2092f1574f80?t=1615239292163>
5. *Government debt up to 98.0% of GDP in euro area*. (н.д.). Извлечено от Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11563051/2-23042021-AP-EN.pdf/a794c696-ae8b-db1e-ba8b-76529919a843?t=1619178233484>
6. *Seasonally adjusted government deficit at 8.0% of*. (н.д.). Извлечено от Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11563055/2-23042021-BP-EN.pdf/a75e795f-9a44-f552-526a-92f801fecf73?t=1619161774407>
7. *Temporary lay-offs from work record high in 2020*. (н.д.). Извлечено от Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210419-1?redirect=%2Fec.europa.eu/eurostat/web/covid-19/economy-latest-releases%3Fp_id%3Dcom_lifera_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_veMYDSYZveQX%26p_p_lifecycle%3D0%26
8. *Бюлетин на НОИ, бр. 3, 2020, с.6, Стратегически рискове пред управлението на ДОО*. (н.д.). Изтеглено на 2021 от Национален осигурителен институт: https://www.noi.bg/images/bg/users/infomaterials/izdania/buletin/2020/Bul_3_2020.pdf
9. *Бюлетин на НОИ, бр. 4, 2020 г., с. 4*. (н.д.). Изтеглено на март 2021 г. от Национален осигурителен институт: https://www.noi.bg/images/bg/users/infomaterials/izdania/buletin/2020/Bul_4_2020.pdf
10. *Бюлетин на НОИ, бр.1, с. 6*. (н.д.). Изтеглено на март 2021 г. от Национален осигурителен институт: https://www.noi.bg/images/bg/users/infomaterials/izdania/buletin/2021/Bul_1_2021.pdf
11. *Демография, икономика и социално осигуряване 2019 г. (динамични редове). Статистически справочник. НОИ, 2020 г.* (н.д.). Извлечено от Национален осигурителен институт: https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pokazатели/Demografia_2019.pdf
12. *Закон за бюджета на ДОО за 2020 г.* (н.д.). Извлечено от Национален осигурителен институт: <https://www.nssi.bg/images/bg/legislation/laws/zbdoo-2020.pdf>
13. *Изплащането на пенсиите и добавките от 50 лева към тях започва на 8 март*. (н.д.). Изтеглено на март 2021 г. от Национален осигурителен институт: <https://www.noi.bg/newsbg/6341-grafikmarch2021>
14. Павлов, Н. (2011). *Осигурителни схеми*. Фабер.
15. *Пенси, несвързани с трудова дейност*. (н.д.). Извлечено от Национален осигурителен институт: <https://www.noi.bg/pensions/grantpensions/424-pntd>
16. *Постановление № 168 от 22 април 2021 г. за одобряване на допълнителен трансфер към бюджета на ДОО за 2021 г.* (н.д.). Изтеглено на

март 2021 г. от Национален осигурителен институт:

<https://www.nssi.bg/images/bg/legislation/decreed/pms-168-2021.pdf>

17. *Постановление № 84 от 11 март 2021 за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на ДОО за 2021 г.* (н.д.). Изтеглено на март 2021 г. от <https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=156597>

18. *Средномесечен осигурителен доход за страната, обявен от НОИ.* (н.д.). Извлечено от Национален осигурителен институт: Средномесечен осигурителен доход за страната, обявен от НОИ

19. *Статистически бюлетин Пенсии към 31.12.2018 г. НОИ, 2019 г.* (н.д.). Извлечено от Национален осигурителен институт:

https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pensii/STATB4_2018.pdf

20. *Статистически бюлетин Пенсии към 31.12.2019 г. НОИ, 2020 г.* (н.д.). Извлечено от Национален осигурителен институт:

https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pensii/STATB4_2019.pdf

21. *Статистически бюлетин Пенсии към 31.12.2020 г. НОИ, 2021.* (н.д.). Извлечено от Национален осигурителен институт:

https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pensii/STATB4_2020.pdf

22. *Статистически годишник Пенсии 2019 г. НОИ, 2020 г.* (н.д.). Извлечено от Национален осигурителен институт:

https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pensii/yearbook_pensions_2019.pdf

23. *Статистически годишник Пенсии 2018 г. НОИ, 2019 г.* (н.д.). Извлечено от Национален осигурителен институт:

https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/pensii/YEARBOOK_PENSION_2018.pdf

24. *Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2020 г.* (н.д.). Извлечено от Национален осигурителен институт:

https://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/Bugjetni_pokazатели/Statisticheski%20otchet_2020.pdf

